

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Deres referanse
14/1193

Vår referanse (bes oppgitt ved svar)
14/00255-2/EOL

Dato
28. mai 2014

Datatilsynets høringsuttalelse – Utvidede hjemler for innhenting av personopplysninger til Lånekassen

Vi viser til deres høringsnotat av 28. februar 2014 hvor forslag til endringer i lov om utdanningsstøtte og forskrift om innhenting av opplysninger tilknyttet denne.

Forslagene innebærer en utvidelse av de bestemmelsene som fastslår hvem Lånekassen kan innhente opplysninger om, hvilke opplysninger som kan innhentes og hvilke etater de kan innhentes fra.

Det presiseres at de foreslåtte endringene i behandling av personopplysninger kun omfatter personer som søker oppfyllelse av en rettighet etter utdanningsstøtteregelverket. Dette betyr at Lånekassen kun innhenter personopplysninger i forbindelse med saksbehandling av søknad fra den personen opplysningene omhandler eller kontroll av slike saker.

Innledningsvis ønsker Datatilsynet å bemerke at høringsnotatet fremstår som oversiktlig, og at forslagene til endringer i forskrift om innhenting av opplysninger virker forankret i reelle og konkrete behov for opplysninger i Lånekassens saksbehandling.

Etter vårt syn viser departementet god forståelse for viktige personvernrettslige prinsipper og har gjort en god jobb med å begrunne hvorfor det er nødvendig å utvide Lånekassens hjemler for å innhente personopplysninger.

Merknader til de konkrete foreslåtte endringene

Datatilsynet har merknader til høringsnotatets punkt 5.3 om innhenting av opplysninger fra NAV.

Forslag til ny § 2 første ledd bokstav a i forskriften

Kunnskapsdepartementet foreslår en ny regel om at Lånekassen ved automatisk innhenting av personopplysninger fra NAV skal kunne innhente informasjon om perioder låntaker har vært i arbeid, utdanning eller arbeidsrettede tiltak og med hvilket omfang. Dette er opplysninger som har betydning for avgjørelsen av om låntaker har rett til rentefritak.

Dette er opplysninger som Lånekassen etter gjeldende rett har hjemmel til å innhente i de tilfellene de får inn en søknad om rentefritak. Den foreslåtte utvidelsen innebærer dermed at disse opplysningene vil bli innhentet uavhengig av om låntaker søker om rentefritak eller ikke.

Datatilsynet mener en slik endring vil være i strid med prinsippet om at personopplysninger som behandles skal være relevant og nødvendig for et bestemt formål. Vi mener at gjeldende rett er tilstrekkelig på dette punktet når Lånekassen har full anledning å innhente de aktuelle opplysningene når låntaker leverer en søknad om rentefritak. Vi støtter derfor ikke denne foreslåtte endringen i forskriften.

Datatilsynet er ingen motstander av automatiserte avgjørelser, men vi mener det er grunn til å være oppmerksom på de negative sidene ved overdreven bruk av automatiserte prosesser i det offentlige. Personvernlovgivningen er tuftet på et ideal om ivaretagelse av rettsikkerhet ved at borgerne tar informerte valg og tar aktivt del i beslutninger som har betydning for dem. Aktiv deltakelse fra borgerne er slik vi ser det en forutsetning for å opprettholde viktige prinsipper som rettsikkerhet og demokrati.

Overdreven bruk av automatisert innhenting av informasjon kan føre til passivisering av borgerne, og dermed være en svekkelse av viktige idealer i samfunnet vårt. Når det er aktuelt å innføre nye automatiserte prosesser i forvaltningen mener vi det må gjøres en særskilt vurdering av nødvendigheten av automatiseringen sett opp mot faren for å passivisere borgerne unødig.

Forslag til ny § 2 første ledd bokstav e i forskriften

Lånekassen kan i dag innhente opplysninger fra NAV om perioder søker eller låntaker har vært sykmeldt. Etter gjeldende rett er det imidlertid en klar begrensning i hva opplysning om sykemelding kan brukes til. Den kan kun brukes til vurdering av rett til betalingsutsettelse eller omgjøring av lån til stipend på grunn av sykdom.

Kunnskapsdepartementet foreslår å oppheve denne begrensning og begrunne dette med at det finnes andre tilfeller enn de som er nevnt i forskriften hvor det vil være i søker eller låntakers interesse at opplysning om sykemelding blir brukt. De tilfellene som trekkes frem er når Lånekassen skal vurdere retten til støtte ved forsinkelse utover et år, opptjening for foreldrestipend og utvidelse av tidsrammen for støtte.

Datatilsynet mener at det er gode grunner til å særlig verne om sensitive personopplysninger, og at den gjeldende begrensningen i bruk av opplysning om sykemelding er et godt uttrykk for dette prinsippet.

Departementet har rett i at den generelle regelen om at alle personopplysninger som innhentes om søker/låntaker må ha betydning for dennes rettigheter og plikter til en viss grad vil være førende for hva opplysningen kan brukes til. Forskjellen er at opplysningen etter gjeldende rett kun kan brukes når dette er i søkers/låntakers interesse, mens den mer generelle begrensningen i ny § 8 åpner for også andre formål, herunder forskning.

Datatilsynet mener at begrensingen i hva opplysning om sykmelding kan brukes til bør videreføres, men at ordlyden i den nye forskriften bør ta opp i seg de konkrete tilfellene hvor Lånekassen har sett at det er i søker/låntakers interesse at de bruker denne opplysningen.

For eksempel kan ordlyden være:

For søkeren/låntakeren kan det også hentes inn opplysning om perioder han eller hun har vært sykmeldt. Opplysningen kan bare benyttes ved vurdering av rett til

- a) betalingslettelser*
- b) omgjøring av lån til stipend på grunn av sykdom*
- c) støtte ved forsinkelse utover et år*
- d) opptjening for foreldrestipend*
- e) utvidelse av tidsrammen for støtte*
- f) andre ordninger som er uttrykk for utdanningsstøtteordningens sosiale profil*

Merknader som gjelder automatiserte avgjørelser

Kunnskapsdepartementet trekker frem at dagens ordning med at søker/låntaker selv sender inn dokumentasjon til Lånekassen i forbindelse med søknader om lån eller stipend fører til at Lånekassen mottar mye overskuddsinformasjon. Søkere sender mye sensitiv informasjon om både seg selv og tredjepersoner som ikke er relevant i saksbehandlingen.

Datatilsynet støtter Kunnskapsdepartementets vurdering av at Lånekassen ved elektronisk innhenting av opplysninger fra andre offentlige organer i større grad vil motta den informasjonen som er relevant for saksbehandlingen. Automatisert innhenting av personopplysninger fra andre offentlige organer vil i mange tilfeller også være i den registrertes interesse med tanke på kvaliteten på opplysningene (korrekte og oppdaterte).

Vi syns samtidig det er viktig å påpeke at det ikke alltid er i den registrertes interesse at personopplysninger innhentes automatisk. Noen personopplysninger oppfattes for eksempel som mer sensitive enn andre og noen personopplysninger ønsker vi å ha bedre kontroll på enn andre. Datatilsynets personvernundersøkelse 2013/2014 viser for eksempel at nordmenn anser helseopplysninger som særlig beskyttelsesverdig¹

På dette feltet er det altså viktig å ha to tanker i hodet samtidig – nemlig både effektiv saksbehandling og ivaretagelse av personvernet.

I samarbeid med to studenter fra Senter for rettsinformatikk ved Universitetet i Oslo gjennomførte Datatilsynet høsten 2012 en studie av automatiserte avgjørelser i offentlig sektor. Studien viser en stadig økning i automatiserte avgjørelser. Datatilsynet ønsker denne utviklingen velkommen under forutsetning av at borgeren kan være trygg på at prosessen skjer på en god måte.

¹ www.datatilsynet.no/verktoy-skjema/publikasjoner/analyser-utredninger/personvernundersokelsen-2013-delrapporter

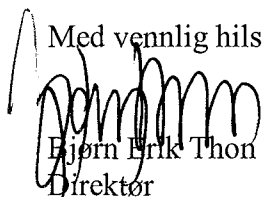
Rapporten konkluderer med at følgende tiltak er nødvendige for å bedre borgerens personvern ved automatiserte avgjørelser:

- Borgeren må informeres om de automatiserte prosessene slik at han/hun kan ivareta sine rettigheter etter loven. Dette kan for eksempel gjøres i informasjon og personvernerklæringer på etatens hjemmesider.
- Virksomheten må bruke innebygd personvern (Privacy by design) ved systemutvikling.
- Virksomheten må ha tydelige rutiner for å ivareta informasjonsplikt, innsyn, retting, sletting etc før de setter i gang med automatiserte avgjørelser.

Lånekassen var en av virksomhetene som var gjenstand for analyse i Datatilsynets studie. Dette fordi Lånekassen er en av de offentlige virksomhetene som fatter enkeltvedtak og samtidig har en høy grad av automatisering.

Vi har en forventning om at Kunnskapsdepartementet, i samarbeid med Lånekassen, sørger for at de tiltakene som ble pekt på som forutsetninger for godt personvern er på plass når Lånekassen utvider sine muligheter for automatiske avgjørelser.

Med vennlig hilsen

Eivind Erik Thon
Direktør

Eirin Oda Lauvset
seniorrådgiver

Kopi: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet,
v/Statsforvaltningsavdelingen,
Pb 8004 Dep, 0030 Oslo